

R E C E N Z J A

rozprawy doktorskiej zatytułowanej

KIERUNKI ROZWOJU I DOSKONALENIA ODDZIAŁU SPECJALNEGO ŻANDARMERII WOJSKOWEJ W MIŃSKU MAZOWIECKIM W ASPEKTCIE PRZYGOTOWANIA I REALIZACJI ZADAŃ ZAPEWNIENIA BEZPIECZEŃSTWA I PORZĄDKU PUBLICZNEGO

opracowanej przez mgr. Marcina CZUPRYŃSKIEGO
pod kierunkiem dr. hab. inż. Tomasza RUBAJA

I. UWAGI OGÓLNE

Recenzowana rozprawa doktorska Pana mgr. Marcina CZUPRYŃSKIEGO została opracowana pod kierownictwem naukowym dr. hab. inż. Tomasza RUBAJA, przy udziale promotora pomocniczego dr. inż. Marcina LIPKI. Niniejsza dysertacja podejmuje problematykę użycia Oddziału Specjalnego Żandarmerii Wojskowej do realizacji zadań na rzecz zapewnienia i utrzymania bezpieczeństwa oraz porządku publicznego, w obszarze rozwiązań organizacyjno – prawnych, dotyczących użycia tej jednostki wojskowej do wsparcia organów odpowiedzialnych za zapewnienie oraz utrzymanie bezpieczeństwa i porządku publicznego w kraju.

Poświęcona jest problematyce przygotowania żołnierzy Oddziału Specjalnego Żandarmerii Wojskowej do umiejętnego zachowania się w sytuacji kryzysowej, poprzez tworzenie funkcjonalnego podsystemu rozwoju możliwości jej działań, co jest istotne w zakresie wypracowania nowych i doskonalenia dotychczasowych rozwiązań. W organizacji wojskowej jaką jest Żandarmeria Wojskowa doskonalenie i rozwój powinny być stałą, zaplanowaną działalnością, ukierunkowaną na wskazywanie realnych kierunków nowych rozwiązań oraz na przedstawianie prawdopodobnych korzyści wynikających z kreowania nowych możliwości i umiejętności, a podejmowane działania są środkiem do realizacji celu.

Problematyka ta nie ma cech problemu zamkniętego, zatem wymaga ciągłego doskonalenia i badań, podejmowanych z coraz to innego punktu widzenia, ale

i aktualizujących utworzone już rozwiązania. Świadczy to o znaczeniu i aktualności podjętej przez Doktoranta problematyki.

Obecne zagrożenia dla bezpieczeństwa narodowego w sposób jednoznaczny oscylują wokół zagrożeń militarnych potęgowanych zjawiskami w dziedzinie gospodarczej, społecznej, informacyjnej, technologicznej, politycznej i geopolitycznej. W dobie współczesnych zagrożeń prowadzenie badań naukowych nad sposobami podnoszenia zdolności w obszarze prowadzonych badań jest zasadne i stanowi istotny wkład w określenie kierunku rozwoju i przekształcania jednostki wojskowej jaką jest Oddział Specjalny Żandarmerii Wojskowej. Wyniki tego typu badań mogą mieć zastosowanie w nowelizacji przepisów prawnych w organizowaniu systemów walki, w tym również z pewnością w samej Żandarmerii Wojskowej. Należy ponadto podkreślić aktualność podjętej tematyki i jej znaczenie dla rozwoju teorii w tym zakresie oraz praktyki stosowanych na tym polu rozwiązań. Zwłaszcza biorąc pod uwagę fakt, że na chwilę obecną brak jest dostatecznych podstaw teoretycznych w tym obszarze.

Wyrażam przekonanie, że dysertacja nie tylko uświadamia złożoność zjawisk, ale również stanie się asumptem do realizacji zadań ukierunkowanych na rozwiązania systemowe. Te uwarunkowania dostrzegł Doktorant – poprawnie naświetlając potrzebę podjęcia badań w przedmiotowym zakresie, a ich uzasadnienie jest przekonujące – i znalazły się one w orbicie Jego naukowego zainteresowania. Biorąc pod uwagę to, że w naukach o bezpieczeństwie nie podjęto dotychczas prób naukowego poznania omawianej problematyki, a istniejące i postulowane rozwiązania mają raczej charakter zdroworozsądkowy, nie poparty rzetelnymi badaniami naukowymi, z zainteresowaniem podjąłem się recenzji niniejszej rozprawy doktorskiej, formułując pod jej adresem określone wymagania, związane zarówno ze sferą metodologiczną, jak i merytoryczną. Przyznaję, że w swoich oczekiwaniach się nie zawiodłem.

Determinacja Doktoranta, pod kierunkiem naukowym Pana dr. hab. Tomasza Rubaja, doprowadziła do powstania dysertacji, której temat w chwili obecnej jest bardzo istotny i zapewne z upływem lat potrzeba analizy wybranego zagadnienia będzie niezmiennie aktualna, gdyż wpływa na poprawność i sprawność funkcjonowania systemu doskonalenia umiejętności żołnierzy Żandarmerii Wojskowej.

Oceniam, że recenzowana rozprawa doktorska dotyka istotnych obszarów badawczych i wychodzi naprzeciw zapotrzebowaniu społecznemu, a nie tylko środowiska naukowego oraz zawodowego. Argumentacja ta jest tym wiarygodniejsza, iż podejmuje się w niej problemy o stosunkowo wysokim poziomie użyteczności. Podjęcie przez Doktoranta badań w zakresie tematu pracy uważam za uzasadnione.

II. OCENA WARSTWY METODOLOGICZNEJ

Problematyka z zakresu metodologii badań została zamieszczona w rozdziale pierwszym, co pozwoliło na naturalne przejście od uzasadnienia podjęcia obszaru badawczego do zagadnień dotyczących metodologii prowadzonych dociekań naukowych. Układ rozdziału jest formalny, zgodny z przyjętymi standardami.

Autor przedstawił zasadnicze komponenty naukowej metodologii badawczej obejmującej przedmiot badań, problem badawczy, problemy szczegółowe, cel główny badań, cele szczegółowe, obszar badawczy. W oparciu o przyjęty problem badawczy, jak i szczegółowe problemy, została postawiona hipoteza robocza.

Poprawnie została naświetlona potrzeba podjęcia badań w przedmiotowym zakresie. W związku z zaistniałą sytuacją problemową należy stwierdzić, iż Doktorant trafnie sformułował główny cel badań oraz przyjęte determinanty jego osiągnięcia w postaci celów szczegółowych. Tym samym należy stwierdzić, iż właściwie ujęto badany problem, a materiał badawczy odpowiednio zebrano i opracowano.

Przyjęty główny problem badawczy uważam za sformułowany poprawnie, odpowiadający tematyce dysertacji.

Problemy szczegółowe zostały powiązane z kolejnymi częściami dysertacji. Uzasadnia to przyjętą strukturę rozprawy, określone zostało znaczenie każdego rozdziału w całokształcie zamierzeń badawczych.

Do weryfikacji hipotezy Doktorant przyjął standardową procedurę badawczą, w której wykorzystał kilka wybranych, powszechnie stosowanych w opracowaniu tego typu prac, metod badawczych, co uznaję za właściwe. Badania były prowadzone w spójnych ze sobą etapach. Jednak w mojej ocenie, zabrakło szerszego objaśnienia zastosowanych metod empirycznych. Wątpliwości dotyczą wielości prezentowanych przez Autora teorii – nie zawierają one ocen – które z nich są ważne lub najważniejsze, a także tego, czy w znacznym stopniu wpływają one na profilowanie dalszych działań związanych z pracą badawczą.

Dlaczego Autor nie przyjął żadnych ograniczeń badawczych (*nie rozumiem*), które w sposób jednoznaczny określiłyby obszar badań, co znajduje swoje odzwierciedlenie w treści dysertacji.

Analiza metodologicznych aspektów recenzowanej rozprawy pozwala na stwierdzenie, że w toku badań i opracowania ich wyników wykorzystano literaturę, dotyczącą przedmiotu badań oraz metodologii badań naukowych. Składa się ona z pozycji zwartych, dokumentów normatywnych, artykułów oraz źródeł internetowych. Wątpliwości budzi jednak brak jej krytycznej analizy, którą można byłoby traktować jako wstępny etap procedury badawczej, tym bardziej, że mogłaby ona służyć jasnemu przedstawieniu i merytorycznemu dookreśleniu przedmiotu badań. W ogólnej ocenie uznać należy, iż została ona dobrana w sposób uzasadniony do tematu rozprawy oraz przywołana w cytowanych przypisach w wystarczającym stopniu. Niestety Autor nie pogrupował jej zgodnie z przyjętą metodologią.

Podczas obrony rozprawy doktorskiej proszę o wyjaśnienie różnic pomiędzy literaturą przedmiotu a bibliografią.

Uwzględniając złożoność przedmiotu poznania należy stwierdzić, że Doktorant podjął się bardzo trudnego zadania, wymagającego żmudnej pracy badawczej, związanej z kontrowersyjnością zdarzeń i opinii. W tym celu wiele energii włożył w poszukiwanie często tylko drobnych fragmentów, które logicznie przekładają się na obraz przedmiotowej rzeczywistości. Przyjęty projekt wykładu czyni dysertację sekwencyjnie przejrzystą, co sprzyja jednocześnie płynności w logicznym przekazie merytorycznym.

Przyjęte przez Doktoranta założenia metodologiczne są racjonalne, zarówno w formie, jak i w treści. Należy zwrócić uwagę na prawidłowe postępowanie w całym procesie badawczym, mającym przyczynić się do rozwiązania głównego problemu badawczego, a w konsekwencji opracowania dysertacji.

Część metodologiczna zazwyczaj jest najbardziej dyskusyjną, a nierzadko kontrowersyjną częścią pracy. Zwykle polegamy na opinii i akceptacji promotora, który reprezentuje określoną szkołę metodologiczną. Struktura rozdziału metodologicznego oraz jego treści wskazują, że opracowana rozprawa doktorska nie budzi zasadniczych uwag. Uwzględniając powyższe zapisy, dotyczące aspektów metodologicznych rozprawy, oczekiwałbym, aby Doktorant, podczas obrony rozprawy podjął się próby przekonania recenzenta do przyjętej metodologii badań oraz przedstawił ją w relacji: „*przedmiot badań – problem badawczy – cel – hipoteza*

– *zadania badawcze*”.

III. OCENA MERYTORYCZNA PRACY

Wyniki przeprowadzonych badań zawarte zostały na 248 stronach. Na pracę składają się: wstęp, rozdział metodologiczny, cztery rozdziały merytoryczne, zakończenie, bibliografia, wykaz rysunków i wykresów oraz wykaz załączników.

Przedstawiona w rozprawie problematyka badawcza posiada charakter teoretyczno-praktyczny. Podczas lektury przedstawionej do recenzji dysertacji odniosłem pozytywne wrażenie co do umiejętności pisarskich Autora. Sposób przekazywania treści powoduje, że przekaz jest ciekawy i nie nużący, a wywody oczywiste. Język, jakim posługuje się Doktorant, jest komunikatywny, niestety jednak w niektórych swych wypowiedziach, nie zawsze zdarza się korzystać Autorowi z języka używanego w tego rodzaju opracowaniach naukowych. Ma to swoje konsekwencje dla strony redakcyjnej pracy.

Pracę otwiera wstęp, w którym Autor dokonuje wprowadzenia do problematyki badań oraz opisuje treści poszczególnych rozdziałów.

W rozdziale pierwszym Autor dysertacji zamieścił zagadnienia z zakresu metodologii badań, będące przedmiotem wcześniejszej oceny.

Kwestie merytoryczne dysertacji zostały przedstawione w rozdziałach: drugim, trzecim, czwartym i piątym, zakończonych wnioskami.

Prezentację merytorycznych treści Doktorant rozpoczął od rozdziału drugiego - przeznaczenie, struktura i zadania Żandarmerii Wojskowej oraz Policji i Straży Granicznej – przedstawiając funkcje, jakie pełnią poszczególne formacje w systemie bezpieczeństwa państwa. Scharakteryzował także podstawowe dokumenty normujące proces przygotowania do pełnienia w nich służby. Zaprezentował wyposażenie poszczególnych formacji stosowane w działalności prewencyjnej. W rozdziale zawarto również wnioski z przeprowadzonych badań w zakresie systemu szkolenia i wyposażenia do realizacji działań prewencyjnych w Oddziale Specjalnym Żandarmerii Wojskowej w Mińsku Mazowieckim.

Zawarte w nim treści stanowią bazę wydarzeń historycznych, dotyczących badanego obszaru. Przebija tu przekonanie, że nie zmieniają się zasady, a sposoby i formy działania, co jest spowodowane zmianami cywilizacyjnymi, odnoszącymi się zarówno do człowieka, jak i wykorzystywanych przez niego środków. Nie jestem przekonany, czy tak szerokie rozważania, dotyczące w swej istocie kwestii miejsca

i roli ŻW mają istotne znaczenie dla całości dociekań, stanowiących recenzowaną rozprawę doktorską? Nie jest to zarzut, a raczej uwaga o zapewne subiektywnym zabarwieniu.

W rozdziale trzecim - współdziałanie w teorii i praktyce wielopodmiotowych działań zorganizowanych Autor przedstawia teoretyczno-praktyczne aspekty współdziałania oraz prezentuje podstawy teoretyczne, scharakteryzowano w nim także podstawy prawne współdziałania Oddziału Specjalnego Żandarmerii Wojskowej w Mińsku Mazowieckim z Policją i Strażą Graniczną, przedstawiając wnioski wynikające z dotychczasowej współpracy.

Rozdział zawiera poprawnie określone założenia funkcjonowania przyjętych rozwiązań poparte analizą poglądu w tej dziedzinie oraz wybrane problemy ich organizacji, a także spostrzeżenia Doktoranta, dotyczące udziału w przedsięwzięciach z badanego obszaru.

Natomiast w rozdziale czwartym – doświadczenia wybranych państw w zakresie współpracy policji wojskowej z formacjami układu pozamilitarnego – który w opinii Autora stanowi próbę zaprezentowania rozwiązań z przedmiotowej tematyki, przyjętych w innych państwach europejskich, dokonano charakterystyki funkcjonowania formacji policyjnych o statusie wojskowym występujących w Europie oraz przedstawiono wnioski z porównania wybranych formacji do polskiej Żandarmerii Wojskowej.

Przedstawione treści w tym rozdziale pozwalają poszerzyć problematykę badań. Gdyby jednak Autor dysertacji, po ich przedstawieniu dokonał ich systematyki oraz przedstawił w formie jednego zbiorowego zestawienia, byłoby to czytelne, a zarazem zrozumiałe dla przeciętnego czytelnika.

Konkludując, materiał zawarty w tej części dysertacji pozwolił Autorowi na interpretację kolejnych sekwencji prezentowanych treści merytorycznych. Omawiane zagadnienia stanowią punkt wyjścia dla kolejnych etapów prowadzonych dociekań naukowych. Autor dokonał także wyboru oraz prezentacji historycznych doświadczeń w tym zakresie, skupiając się na zwięzłych opisach, zakończonych pragmatycznymi i obiektywnymi uogólnieniami. Ponadto zawarł małe studium poświęcone funkcjonowaniu (rozwiązaniom prawno – organizacyjnym) tego obszaru w wybranych przez Autora państwach, w których podobne systemy funkcjonują. Należy przyznać, że przyjęty wybór jest zaskakujący, niemniej jednak na potrzeby niniejszej rozprawy doktorskiej, przedstawione fakty stanowią wystarczającą bazę pojęciową, a przede

wszystkim obalają pewne mity. Zawierają poprawnie określone założenia funkcjonowania przyjętych rozwiązań poparte analizą poglądu w tej dziedzinie o wybrane problemy ich organizacji oraz spostrzeżenia Doktoranta, dotyczące udziału w przedsięwzięciach z badanego obszaru.

Pewien dysonans w tej części dysertacji budzą próby stosowania przez Autora „publicystyki”, której pokusie dał się On ponieść, poprzez nie do końca dla mnie zrozumiałe wnioskowanie, wykraczające poza ramy pracy. Pomimo powyższego, ta część pracy stanowi fundament merytoryczny do prowadzenia dalszych badań. Oparta ona została na wiedzy mającej swoje źródło w wartościowej literaturze naukowej oraz w źródłach powszechnie obowiązującego prawa. Autor dokonał charakterystyki wybranych pojęć, skupiając się na ich opisie, a zakończył pragmatycznymi i obiektywnymi uogólnieniami. Szereg wniosków kończących rozdziały pozytywnie charakteryzuje doświadczenie Doktoranta i stanowi materiał wyjściowy do rozważań w kolejnym rozdziale pracy. Biorąc pod uwagę zakres badań wstępnych należy pozytywnie ocenić identyfikację obszaru niewiedzy i opis niezgodności w zakresie redefiniowania zjawiska wraz z wyspecyfikowaniem ich cech i ich uwarunkowań.

Rozdział piąty - obszary doskonalenia Oddziału Specjalnego Żandarmerii Wojskowej w Mińsku Mazowieckim w aspekcie przygotowania i realizacji zadań to efekt wyników przeprowadzonych badań zarówno teoretycznych, jak i empirycznych. Przedstawiono w nim propozycje w obszarze organizacyjnym, szkoleniowym i logistycznym dotyczące usprawnienia współdziałania (ale czy działania?). Ponadto, zawarto w nim rozważania dotyczące koncepcji ćwiczenia taktyczno-specjalnego, ujmując wnioski z przeprowadzonych badań, jako propozycje zgrywania formacji w ramach przygotowania do realizacji zadań.

Badania były ukierunkowane na wypracowanie konsensusu w tym zakresie. Wyspecyfikowane przez Doktoranta czynniki determinujące poziom realizacji zadań w ramach funkcjonującego systemu są poparte pragmatycznym przedstawieniem możliwości i ograniczeń w tym zakresie. Przede wszystkim w moim odczuciu problematyka ta została uporządkowana organizacyjnie, co jest istotne w świetle pojawiających się oczekiwań. Część wyników badań zaprezentowana została w formie zagadnień uszeregowanych w formie twierdzeń – proponowanych rozwiązań Doktorant formułuje kolejno postulaty, następnie charakteryzuje i uzasadnia potrzebę ich posiadania. Zidentyfikowane i przedstawione zostały pożądane zdolności oraz

zagadnienia dotyczące potencjału funkcjonującego w tym obszarze, umożliwiające prowadzenie działań w celu przeciwstawienia się prognozowanym zagrożeniom.

Rozdział zawiera poprawnie określone założenia funkcjonowania przyjętych rozwiązań, poparte analizą poglądu w tej dziedzinie oraz spostrzeżenia Doktoranta dotyczące udziału w przedsięwzięciach z badanego obszaru.

Reasumując, rozdział uznaję za zasadniczy dla całej pracy, gdyż przedstawia autorskie rozwiązania Doktoranta. Konkretnie wyartykułowanie zestawu propozycji skutkujących podwyższeniem efektywności rozpatrywanego obszaru badawczego, co jest przedstawione wraz z uzasadnieniami – w moim odczuciu problematyka ta została uporządkowana pojęciowo, co jest niezwykle istotne w świetle literatury na ten temat. Wyniki badań zostały zaprezentowane w sposób właściwy, jednak podczas analizy treści tego rozdziału trudno znaleźć jednoznaczne rozwiązanie w jakim kierunku powinien ewaluować system przygotowania, aby zapewnić jak najlepsze funkcjonowanie jednostki we wszystkich obszarach funkcjonowania zgodnie z jej przeznaczeniem – co jest niezwykle istotne biorąc pod uwagę zasadnicze przeznaczenie oraz zadania jednostki. Mam nadzieję, że Autor podczas publicznej obrony odniesie się do tego problemu.

Zakończenie zawiera refleksje finalne z przeprowadzonych badań, chociaż daje się w nim zauważyć mało wyraziste uporządkowanie i wyeksponowanie wniosków końcowych z całej dysertacji. Wartym nadmienia wydaje się konkluzja, że badania miały na celu usprawnienie działalności jednostki, w sposób ewolucyjny, a nie rewolucyjny. Podkreślić należy przekonanie Autora, że przedstawiona do recenzji dysertacja, prezentująca autorską propozycję doskonalenia, nie jest rozwiązaniem jedynym koniecznym do natychmiastowego wprowadzenia w życie. Szacunek budzi więc realne i pragmatyczne podejście do możliwości i ograniczeń w tym zakresie, a także świadomość skutków poszczególnych zmian.

Konkludując praca jest udaną próbą wzbogacenia wiedzy w tym dość wielowarstwowym obszarze oraz specyficznym społecznie sektorze służby na rzecz zapewnienia oraz utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego. Można mieć nieco inną optykę postrzegania i oceny pewnych zjawisk zawartych w dysertacji. Podobnie może być w odniesieniu do doboru respondentów. Wyrażam jednak przekonanie, że do tych kwestii Doktorant odniesie się podczas publicznej obrony rozprawy doktorskiej i uzasadni swoją decyzję co do tego zagadnienia i innych poruszonych w niniejszej recenzji.

Dysertacja jest napisana poprawnym językiem, choć Autorowi nie udało się uniknąć drobnych błędów edycyjnych, które ostatecznie nie obniżyły wartości pracy. Praca świadczy o właściwym podejściu do tematu, procesie badawczym i rzetelnej realizacji przyjętego planu badawczego. Poprawność merytoryczna przedstawionej do recenzji pracy nie budzi zastrzeżeń. O wartości naukowej przedłożonej rozprawy doktorskiej świadczą w mojej ocenie między innymi następujące przesłanki:

- opracowanie autorskiej propozycji doskonalenia działań z obszaru prowadzonych dociekań naukowych,
- twórcze wykorzystanie dorobku teoretycznego oraz doświadczenia i wiedzy praktycznej w tworzeniu spójnych, a także przekonujących postulatów, czego efektem jest opracowanie przedmiotowej dysertacji,
- specyfikacja i uporządkowanie pojęć z zakresu obszaru badań.

Wymienione elementy stanowią przedmiot twórczego wkładu poznawczego, a także użytecznego Doktoranta.

Uwagi polemiczne, które pozwoliłem sobie poczynić nie negują naturalnie zasadniczych osiągnięć Autora. Podjął On ciekawy poznawczo i trudny metodologicznie problem naukowy. Słusznie wskazał obszary, dzięki którym można poprawić efektywność utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego w obszarze prowadzonych dociekań naukowych.

Stwierdzam, że przedstawione zastrzeżenia i komentarze nie mają istotnego wpływu na pozytywną ocenę merytorycznych treści zawartych w recenzowanej dysertacji. Sformułowane tezy oraz przedstawione propozycje rozwiązań nie wzbudzają większych wątpliwości. Jednak w trakcie lektury rozprawy doktorskiej nasunęło się kilka dyskusyjnych kwestii, wymagających głębszych wyjaśnień podczas publicznej obrony rozprawy doktorskiej.

IV. OCENA KWALIFIKACYJNA I WNIOSEK KOŃCOWY

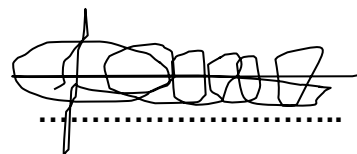
Rozprawa jest autorskim dziełem Doktoranta. Należy wskazać, że praca z uwagi na charakter rozpatrywanego problemu ma walor pionierski. Dowodzi oryginalności prowadzonych badań oraz dojrzałości wykorzystywanego warsztatu badawczego. Użyta terminologia jest poprawna i zgodna z obowiązującymi normami. Zastosowana procedura badań odpowiada charakterowi problemu naukowego, a uzyskane rezultaty badań zostały odpowiednio ujęte w postaci zwięzłego opracowania naukowego.

Recenzowana rozprawa skonstruowana jest prawidłowo pod względem metodologicznym i merytorycznym. Autor wykazał się umiejętnością analizowania, projektowania badań własnych i ich prowadzenia oraz formułowania wniosków.

Wniosek Końcowy:

Rozprawa doktorska stanowi indywidualny dorobek naukowy – badawczy Doktoranta. Dotyczy interesującego, według mojej wiedzy, nie będącego do tej pory przedmiotem tak wnikliwych badań naukowych obszaru.

Oceniając pozytywnie przedłożoną do recenzji rozprawę doktorską stwierdzam, że odpowiada ona wymaganiom stawianym w Ustawie prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, na podstawie Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. W związku z powyższym przedstawiam wniosek o dopuszczenie do publicznej obrony recenzowanej rozprawy doktorskiej oraz dyskusji nad jej treściami.

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'J. J. J.', written over a horizontal dotted line.